

میراث شهری و گردشگری

مدیریت گردشگری در شهرها و محدوده‌های تاریخی

تألیف:

دکتر غلامرضا حقیقت‌نائینی

دانشیار دانشگاه هنر (تهران)

دکتر مهناز اشرفی

استادیار پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

بهار ۱۴۰۱

سرشناسه	:	حقیقت نائینی، غلامرضا، ۱۳۴۴-
عنوان و نام پدیدآور	:	میراث شهری و گردشگری: مدیریت گردشگری در شهرها و محدوده‌های تاریخی/تألیف غلامرضا حقیقت نائینی، مهناز اشرفی.
مشخصات نشر	:	تهران: گنجینه هنر: موسسه فرهنگی ایکوموس ایران، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	:	۲۳۰ص.
شابک	:	978-964-8756-67-8
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۲۲۳ - ۲۳۰.
عنوان دیگر	:	مدیریت گردشگری در شهرها و محدوده‌های تاریخی.
موضوع	:	گردشگری شهرگردی Urban tourism Tourism
شناسه افزوده	:	اشرفی، مهناز، ۱۳۴۲-
شناسه افزوده	:	موسسه فرهنگی ایکوموس ایران
رده بندی کنگره	:	۱۵۵G
رده بندی دیویی	:	۴۷۹۱/۳۳۸
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۸۴۴۵۷۷

مؤسسه فرهنگی ایکوموس ایران

انتشارات
گنجینه هنر

میراث شهری و گردشگری (مدیریت گردشگری در شهرها و محدوده‌های تاریخی)

تألیف: دکتر غلامرضا حقیقت نائینی، دکتر مهناز اشرفی

طرح و اجرا: خسرو نوروززاده چگینی

ناشر: انتشارات گنجینه هنر و موسسه فرهنگی ایکوموس ایران

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۴۰۱

قیمت: ۹۰۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: صدف

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۷۵۶-۶۷-۸

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان ستارخان، خیابان تهران ویلا، خیابان شهید زارع، پلاک ۵۸، طبقه ۶

تلفن: ۰۲۱-۶۶۵۱۱۸۳۳

فهرست مطالب:

۹

مقدمه

۱۱ بخش اول: میراث فرهنگی و شهر تاریخی

۱۱ ۱-۱- کلیات

۱۱ ۲-۱- مفهوم میراث، میراث فرهنگی و ویژگی‌های آن

۱۲ ۳-۱- انواع میراث

۱۵ ۴-۱- مناظر فرهنگی به عنوان میراث

۱۶ ۵-۱- شهرها به عنوان میراث

۱۷ ۶-۱- میراث (فرهنگی) شهری و مسئولیت ما

۲۰ ۷-۱- چالش‌های میراث شهری

۲۱ ۸-۱- یونسکو و کنوانسیون مربوط به حمایت از میراث فرهنگی جهان

۲۷ بخش دوم: گردشگری و گردشگری شهری پایدار

۲۷ ۱-۲- گردشگری: نقش و جایگاه

۲۹ ۲-۲- تعاریف و مفاهیم

۳۳ ۳-۲- پیشینه گردشگری در جهان

۳۶ ۴-۲- انواع گردشگری

۳۶ ۵-۲- گردشگری شهری

۳۸ ۶-۲- مقاصد گردشگری شهری

۳۹ ۷-۲- گردشگری پایدار

۴۵ ۹-۲- گردشگری فرهنگی

۴۶ ۱۰-۲- میراث فرهنگی و گردشگری فرهنگی

۴۸ ۱۱-۲- رابطه گردشگری و میراث

۵۳	بخش سوم: مکان گردشگری
۵۳	۱-۳- مفهوم مکان در مقصد
۵۵	۲-۳- اختلال در حس مکان توسط گردشگری
۵۵	۳-۳- حس مکان و تجربه گردشگری
۵۷	۴-۳- حس مکان و برنامه‌ریزی گردشگری
۵۸	۵-۳- متغیرهای مؤثر بر ادراک ساکنان از گردشگری
۵۹	۶-۳- مطالعات نظری، حس مکان و گردشگری

۶۳	بخش چهارم: گردشگری و میراث شهری در اسناد بین‌المللی
۶۳	۱-۴- کلیات
۶۴	۲-۴- بیانیه‌ها و توصیه‌نامه‌های اولیه، گردشگری و انسان‌گرایی
۶۷	۳-۴- اصول مدیریت گردشگری در بیانیه مکزیکوسیتی
۷۵	۴-۴- کدهای جهانی اخلاق برای گردشگری
۸۳	۵-۴- مدیریت گردشگری و میراث
۹۱	۶-۴- اصول گردشگری پایدار
۹۶	۷-۴- هویت، گردشگری و مکان
۱۰۸	۸-۴- گردشگری، فرهنگ و حفاظت

۱۱۳	بخش پنجم: جهانی‌شدن و گردشگری
۱۱۳	۱-۵- مفهوم جهانی‌شدن
۱۱۴	۲-۵- دیدگاه‌های موافق و مخالف در ارتباط با جهانی‌شدن
۱۱۶	۳-۵- جهانی‌شدن و گردشگری
۱۱۷	۴-۵- مراحل جهانی‌شدن گردشگری
۱۱۸	۵-۵- تأثیر جهانی‌شدن بر گردشگری
۱۲۲	۶-۵- تأثیر گردشگری بر جهانی‌شدن

۱۲۵	بخش ششم: حفاظت و مدیریت میراث شهری و توسعه گردشگری
۱۲۵	۱-۶- حفاظت و مدیریت میراث شهری
۱۲۹	۲-۶- حفاظت از محوطه‌ها و محدوده‌های تاریخی و ارتقاء گردشگری
۱۳۱	۳-۶- عوامل ادغام پایدار میراث فرهنگی و گردشگری
۱۳۴	۴-۶- تجربیات جهانی، حفاظت از میراث و توسعه گردشگری

۱۵۵ **بخش هفتم: مشارکت اجتماعی، گردشگری و میراث شهری**

- ۱۵۵ ۷-۱- مشارکت و مشارکت اجتماعی
۱۵۶ ۷-۲- مشارکت اجتماعی، گردشگری و میراث
۱۵۷ ۷-۳- گردشگری و جوامع محلی
۱۶۱ ۷-۴- سطح جامعه از مشارکت و مرکزیت

۱۶۳ **بخش هشتم: تفسیر (تعبیر) گردشگری در میراث**

- ۱۶۳ ۸-۱- کلیات
۱۶۴ ۸-۲- تفسیر به عنوان ابزاری برای تغییر نگرش گردشگران
۱۶۵ ۸-۳- تفسیر به عنوان یک نگرش
۱۶۶ ۸-۴- برنامه‌ریزی و مدیریت تفسیر گردشگری در محوطه‌های میراث فرهنگی
۱۶۶ ۸-۵- تکنیک‌های تفسیر
۱۶۷ ۸-۶- بازدیدکنندگان با نیازهای خاص

۱۶۹ **بخش نهم: گردشگری و میراث با رویکرد هوشمندسازی و فضای مجازی**

- ۱۶۹ ۹-۱- شهر هوشمند
۱۷۰ ۹-۲- گردشگری هوشمند
۱۷۰ ۹-۳- مقاصد گردشگری هوشمند
۱۷۱ ۹-۴- چالش‌های شهر هوشمند
۱۷۱ ۹-۵- کاربرد گردشگری هوشمند در شهرها
۱۷۲ ۹-۶- میراث فرهنگی و گردشگری مجازی
۱۷۵ ۹-۷- شهر هوشمند و گردشگری در تجارب جهانی

۱۷۷ **بخش دهم: میراث شهری و گردشگری در ایران**

- ۱۷۷ ۱۰-۱- پیشینه و وضعیت گردشگری
۱۸۰ ۱۰-۲- گردشگری و میراث شهری در ایران
۱۸۳ ۱۰-۳- حقوق، قوانین و مقررات گردشگری در ایران

۲۰۵ **بخش یازدهم: پیامدهای گردشگری شهری**

- ۲۰۵ ۱۱-۱- کلیات
۲۰۶ ۱۱-۲- پیامدهای اقتصادی گردشگری

مقدمه

امروزه مسائل و مفاهیم گردشگری و میراث فرهنگی، بویژه میراث شهری و ارتباط متقابل آنها، از موضوعات مهم و در عین حال پیچیده محسوب می‌شوند. در عین حالی که اقتصاد گردشگری از دهه ۶۰ میلادی مورد توجه جوامع مختلف قرار داشته است، موضوع چالش‌های رشد گردشگری و معادلات و مقابله آن با محدوده‌ها و محوطه‌های میراثی، به عنوان یک تهدید، ذهن متخصصان و مدیران را به‌خود مشغول داشته است.

گردشگری در عصر کنونی به عنوان مهمترین ابزار تبادل فرهنگی شناخته می‌شود. گردشگری تجربه‌ای شخصی از گذشته‌ها و نیز از زندگی امروزی و سایر جوامع به دست می‌دهد و بیش از پیش به‌عنوان نیروی پیش‌برنده برای حفظ آثار فرهنگی و تاریخی شهری شناخته می‌شود. از آنجائی که گردشگری بتأسیل‌های قابل توجهی در مقاصد میراث فرهنگی پیدا می‌کند، به‌تدریج احیا و حفظ این بافت‌ها از طریق گردشگری بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد. بسیاری بر این عقیده‌اند که گردشگری برای جوامع میزبان موثر بوده و یکی از برجسته‌ترین پدیده‌های اقتصادی و اجتماعی قرن بیستم محسوب می‌شود.

مکان‌ها، محوطه‌ها و بافت‌های تاریخی و فرهنگی و هر آنچه به عنوان میراث ناملموس آنها شناخته می‌شود، جاذبه‌های اصلی گردشگری‌اند. مدیریت نامناسب و یا غیر علمی گردشگری و توسعه در زمینه‌های مرتبط با آن، می‌تواند تهدیدی برای ماهیت کالبدی، یکپارچگی و سایر ویژگی‌های میراث شهری باشد. همچنین ممکن است وضعیت بوم‌شناختی، فرهنگ و سبک‌های زندگی جوامع میزبان نیز با چالش‌های اساسی مواجه شود.

در طی دهه‌های گذشته و نظر به حساسیت حفظ و صیانت از میراث فرهنگی در عین توجه به رشد گردشگری، بسیاری از اندیشمندان، مجامع بین‌المللی و اسناد جهانی این موضوع را مورد توجه قرار داده‌اند. بیشتر این رویکردها اظهار می‌دارند که دستیابی به صنعت پایدار گردشگری و حفاظت از منابع میراث برای نسل‌های آینده، نیازمند درگیر شدن و همکاری نمایندگان، طرفداران حفظ و نگهداری، مجریان گردشگری، مالکان آثار، سیاست‌گذاران جامعه محلی و/یا بومی و نیز برنامه‌ریزان طرح‌های توسعه ملی و مدیران شهرها و مجموعه‌های تاریخی است.

رشد گردشگری و همزمان با آن، حفظ آثار و ارزش‌های تاریخی باید منافع جامعه میزبان را تضمین کند، همچنین باید مسیرهایی برای توزیع منافع حاصل از گردشگری در همه کشورها و

مناطق شهری تاریخی ایجاد کنند، به نحوی که موجب ارتقاء سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی شده و در صورت لزوم به کاهش فقر کمک کند.

در این مورد، مدیریت و برنامه‌ریزی برای ارتباط بین محدوده‌های میراثی و گردشگری به عنوان رابطه‌ای پویا اهمیت دارد. همچنین این موضوع با ارزش‌های متعارض به شیوه‌ای کارآمد برای نسل‌های حاضر و آینده ایفای نقش می‌نماید. محورهای اصلی سیاست‌های اجتماعی، اقتصادی و خط‌مشی‌های سیاسی و قانون‌گذاری فرهنگی توسعه گردشگری باید شامل حفاظت بلندمدت فرهنگ‌های زنده، مکان‌های میراث، مجموعه‌ها، یکپارچگی فیزیکی و بوم‌شناختی و نیز بافت محیطی آن‌ها باشد.

با توجه به اهمیت موضوع، کتاب حاضر تلاش دارد، ضمن تشریح موضوع گردشگری و ارتباط آن با میراث شهری، تعاریف و دیدگاه‌های مختلف را به همراه اسناد موجود طرح نماید. این نوشتار مباحث مختلفی چون، پیشینه، نقش جهانی شدن، یونسکو و ثبت آثار تاریخی، اسناد بین‌المللی مرتبط با گردشگری و میراث، گردشگری مجازی، موضوع گردشگری و سوابق آن در ایران و نهایتاً پیامدهای گردشگری و ارائه راهبردها را شامل می‌شود.

این کتاب با تأیید "مؤسسه فرهنگی ایکوموس ایران" انتشار یافته است. در اینجا، لازم است از جناب آقای دکتر مهدی حجت، رئیس هیأت مدیره و سایر اعضای محترم این مؤسسه که بررسی و داوری کتاب را عهده‌دار شده‌اند، قدردانی گردد. ایکوموس (شورای بین‌المللی بناها و محوطه‌های تاریخی) و کمیته‌های تخصصی آن اهدافی چون، ترویج و گسترش فرهنگ تحقیق، مطالعه و معرفی بناها، مجموعه بناها و محوطه‌های تاریخی و نیز تشویق به صیانت، حمایت، حفاظت، احیاء و مرمت این آثار و ترویج فرهنگ آن در سطح ملی را دنبال می‌کند.

با این توضیحات، امید می‌رود این نوشتار مورد استفاده محققین، مدیران، برنامه‌ریزان و دانشجویان رشته‌های گردشگری، برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، مرمت بناها و بافت‌های شهری و سایر رشته‌های مرتبط قرار گیرد.